

МИРЈАНА МАРИЋ, МОДНА КРЕАТОРКА

ЋАВО НОСИ ПРАДУ, А ДАМЕ
МИРЈАНУ МАРИЋ

Њене креације са одушевљењем су носиле многе Југословенке, као и представнице дипломатског кора, супруге државника који су долазили у Београд, она је била заштитни знак чувеног „Југоекспорта“ и синоним за квалитетну моду у СФРЈ

МАЈА БЕКЧИЋ ПЕТРОВИЋ

Историја моде и модних креатора Југославије почела је потписом Мирјане Марић. „Упознала“ је социјализам са високом модом и њене креације су носиле прва дама Југославије, Гадафијева „амазонке“, белгијске принцезе, али највише југословенске „другарице“ - које су и те како биле даме и свака је имала (и још у ормару чува) бар једну „крпицу“ са потписом чувене креаторке... питајте маме, тетке, баке - ако ми не верујете!

Заправо, једина из тих генерација за коју сам поуздано утврдила да нема ниједан комад са чувеним потписом је - сама Мирјана Марић.

„Немам ниједно парче од својих креација. Има моја ћерка, ја баш ништа“, каже чувена (пензионисана) дизајнерка, која већ деценијама живи на релацији Србија-Сједињене Државе: „Увек сам волела Макс Мара капуте, а наша ‘Слобода’, Кула правила је одличне штофове - па сам и ја производила капуте. Све сам то поделила... Данас волим да уђем у радњу где има добре одеће - где има Ралф Лорен на распродаји... па купим јакну!“

Југоекспорт и...
Остало је историја

До сада је избегла да облачи само - естраду.

„Ја сам то пресекала у старту тако

да никог нисам примала. Жене политичара сам морала да примам - јер је то било питање: да ли ћу задржати тај простор.“

У салонцу у центру Београда, Мирјанин трпезаријски сто затрпан је најновијим модним магацинима. Показује креације Ралфа Лорена, штофове Макс Маре и примећује како „класика увек делује отмено“.

Током четири деценије дуге каријере, коју пре свега памтимо по претпорте делукс колекцијама које је радила за „Југоекспорт“, највише је волела да ради вуну, али није одолела ни новим материјалима.

„Волела сам да радим fine вунене хаљине. И свилу. Али не могу да кажем да сам остала отпорна на вештачке материјале: направљене су неке измишљотине које су веома допадљиве, малтене од ђубрета. Важно је да буде јако, јако женствено. Сукња као појам данас се изгубила, скоро да је нема. Главна гардероба су панталоне, цинс. Кад сам била млада носили су се жипони, па се то штирало, имала сам узак струк... панталоне сам носила само на море, у Ровињ. То су била стриктна правила, јер све је имало своје ‘како се носи’. Данас нема никаквих правила. Нема више оне жеље за отменошћу“

Мирјана Марић завршила је 1960. Академију примењених уметности у Београду, а затим последипломске студије у Манчестеру, у области текстила и савременог костима. Њена прва

креација икад зато је била инспирисана поп-артом и Битлсима.

Са Југоекспортом сарадњу је започела 1968. и - остало је историја у свету моде. Иако, можда је нејасно откуд у једној социјалистичкој држави - висока мода?

„То је било на силу. Буквално. Ја сам имала срећу да дођем у Југоекспорт, који је претендовао да буде лидер у свему. Хтела сам да правим прет а порте де лукс, што сам виђала у Италији, Француској. То се разликује од ‘највише моде’ по броју комада, а не квалитету. ‘Југоекспорт’ је до тада био чисто трговачка кућа и било је великих отпора да направимо производњу“

Мирјана се сећа како је уопште није занимало да заради, већ само да ради. Каже да је тек касније од сарадника из Словеније „научила“ да рад има и да мора да има цену. Прича о високој моди у социјализму била је успешна захваљујући томе што је то била велика производња, широм Југославије, те зато што се све „јако лепо продавало“.

„Југоекспорт је имао менаџмент западњачког менталитета. Желели су да се социјалистичка Југославија прикаже мало другачије. Ко год је долазио у државне посете, од Гадафија до белгијске краљице, позван је у Југоекспорт и приказана је ревија. То је дизало рејтинг и Југоекспорту и Југославији. Имала сам среће да сам упала у временски период који је био потпуно несхватљив и нестваран...и никад се неће поновити.“

Са Југоекспортом и Мирјаном Марић цветала је текстилна индустрија од Триглава до Ђевђелије.

Дипломатија и мода

Креаторка се сећа како је у Хомољу организовала села где жене штрикају и да је само једно село правило 1.500 џемпера недељно. У Великом Градишту, радили су кожу. Моделирање - у Марибору...

Тито и Јованка Броз су у част белгијског монарха приредили ревију креација Мирјане Марић, а краљичина сестра толико се одушевила да је, право из Титове виле сама отишла у некадашњу занатску задругу у Великом Градишту, на Дунаву.

„Принцеза Паола била је у политичкој посети и приказали су јој колекцију с неколико комада од коже. Приметила је неколико комада и поклонили су јој нешто бело. Питала је где се производи, а ја јој рекла: сто ки-

лометара од Београда. Села је у кола и довели су је у Велико Градиште, у фабрику направљену од сарачке задруге и ту се ‘обукла’“

По Мирјаниним речима, кључ успеха био је у посвећености и одличној организацији свих који су учествовали - од креирања до продаје.

„У Велико Градиште долазила сам петком. Њихов менаџмент био је јако предузимљив, сви су ме пажљиво слушали и записивали и све спроводили - од петка до петка. У Марибору је био модно-моделарски погон, они који праве шнитове. Без тога нема ништа. И данас су у Њујорку најбоље плаћени они који се зову ‘pattern makers’. Направи ваш шнит за сва времена. После обуке у Марибору, померили се и у Велико Градиште. Дођем у петак, дам им нове моделе, да се од сваког цртежа направи по пет, шест комада. Радили су с Атексом. Кад се то сашије, иде у Атекс у продају, па сам већ пред следећи петак имала инфор-

мацију шта се продаје“

Дизајнерски комади Мирјане Марић рађени су у ограниченим серијама, од 100 до 150 комада. И чак и у „златна времена“ кад је реч о стандарду грађана Југославије, били су прилично скупи.

Бесцење у
време инфлације

Пред интервју са Мирјаном Марић, анкетирала сам жене из „бејби бум“ (послератне) генерације и - свака и дан-данас у ормару чува гардеробу са потписом „М. Марић“. Моја „генерација икс“ је редовно „мажњавала“ те комаде „за специјалне прилике“. „Миленијалци“ ако још не знају, нека питају старије. Моја свекрва, једна од другарица-дама, послала ми је фотографију дивног вуненог капута са етно мотивима са потписом Мирјане Марић, који је купила почетком осамдесетих тако што је цела канцеларија

Са једне од модних ревија у Београду

Ко год је долазио у државне посете, од Гадафија до белгијске краљице, позван је у Југоекспорт и приказана је ревија. То је дизало рејтинг и Југоекспорту и Југославији. Имала сам среће да сам упала у временски период који је био потпуно несхватљив и нестваран...и никад се неће поновити

Мирјана
Марић

ДРУГАРИЦЕ, ДАМЕ, АЛИ И ДОМАЋИЦЕ

Већ 35 година Мирјана Марић живи на релацији Србија-Америка, откад се њена ћерка јединица Нина преселила у САД. Прича како је испрва путовала два пута годишње са супругом Милојком Марићем, електроинжењером који је био члан екипе која је направила први југословенски рачунар. Откад је удовица, Мирјана проводи више времена са ћерком, зетом и унучима и каже да јој смета кад је породица „расута по континентима“, што су сви прихватили „амерички начин живота“ и више не постоји институција породичног ручка. Жене углавном у Америци не раде, за разлику од наших. Кад је реч о деци, оне кажу да су либералније, а мени се то не допада. Деца су препуштена сама себи. Ја сам 35 година живела са свекрвом. Назове ме, зна да много радим и да остајем дуже и каже: „Реци приближно кад ћеш доћи да ставим шницле. То тамо не постоји. Данас, у Београду, ја кувам, а зет - који је омађијан Србијом - наручује из Грмеча!“

► скупљала новац за ту инвестицију - како капут не би завршио у неким другим рукама „док не легне плата“.

Креаторка се слатко (и сетно) насмејала кад сам јој испричала ту причу о временима која се, како је већ констатовала, „не могу поновити“.

Крајем осамдесетих, према подацима Привредне коморе Србије, текстилна индустрија је само у Србији запошљавала 250.000 људи, а извоз је премашивао пет милијарди долара. После санкција и приватизације, године 2005. број запослених је био десет пута мањи. Та драматична слика краха текстилне индустрије у међувремену се мало поправила, па је 2017. у текстилној индустрији радило 60.000 људи, а извоз је прешао милијарду долара - заједно са извозом коже и обуће. Србија је, међутим, изгубила примарну производњу - па данас увози тканине и предива.

„Период инфлације сам просто трагично доживљавала. Три, четири камиона робе одвезу Робне куће Београд. Док дође на наплату - бесцење. Уништавање. То је изгледа био нечији циљ, да се све уништи. Да се урнисе нешто створено и направљено, то је по некој политичкој директиви. Да се све обезвреди па да се прода будућност. Отишла сам у Америку на три месеца на почетку инфлације, кад је почело отимање... инфаркт сам могла да добијем, они су и машине продали! Не могу ни да се сетим кад је то тачно било... себе сам 'склопила' тако да заборавим све непријатно.“

Инстант мода и Ралф Лорен

Славна креаторка примећује да је реч о тренду који је глобалан и да „нико

више ништа не производи, осим Азије“.

„Сећам се пре шест година у Њу-јорку, на Петој авенији била је дивна радња, велика кућа, зграда из 19. века. Свртим, видим нема Кардена, Шанела, Сен Лорана... Вилу реновирају, пише 'ускоро'. Следеће седмице, уместо креатора - Х&М. Уселиле се бувалтно неке траље, неке шарене панталоне, то је грозно! То је шок, овакве дивне личности из света моде - то је ишчезло, а уселиле се неке траље. Рекла сам ћерки: 'Ово не може да траје!' Она каже: 'Потиснуће и све остало.' И, то се десило.“

Тренд „пресељења“ производње текстила у Азију забележен је и оцењен као „драстичан“ још средином деведесетих. Према подацима Међународне организације рада, од 1970. године до 1990. број запослених у текстилној индустрији у Азији драстично је повећан, па је, на пример, само у Малезији број текстилаца у том периоду скочио за 597 одсто! Према подацима Светске трговинске организације, 2016. Кина је извезла текстил вредан 206 милијарди долара.

„То је временски период у нашим животима и то доживљавам јако тешко. Због пара, производња се преселила у Азију, а свуда је стигао амерички начин живота... Код њих, боже сачувај да жена купи лепу свилену кошуљу, то мора да се одржава, да се носи на хемијско чистићење... Носи се само оно што може одмах да се обуче, евентуално да се опере и - баци.“

Креаторка, која данас живи „мало у Београду, мало у Масачусетсу“, каже

Посета краља Белгије Бодуена I и краљице Фабиоле Југославији, јун 1973. Опроштајна вечера и модна ревија Југоекспорта организована у Белој вили на Брионима, Хрватска, 22. 06. 1973. Стоје, с лева на десно, Јованка Броз, Мирјана Марић, краљ Бодуен I, краљица Фабиола и Јосип Броз Тито.

да је цео свет прихватио амерички начин живота, који је битно различит од нашег: „Ма какво пеглање?! Код моје свекрве се знао дан пеглања, све оне чипке док се среде... Данас да нађеш жену као помоћ у Америци, питају те - како, шта, какво пеглање?! Све то се преселило код нас. Ми прихватимо све оно само најгоре! И - прихватили смо.“

„Гледам америчке креаторе, осим Ралфа Лорана који је синоним за отмену ексклузивност и елеганцију. Он је почео каријеру тако што је правио кравате: тада су биле филмске диве, са дивним косама, прелепе жене. Он је за њих радио, за свет који цени квалитет, он и дан-данас ради то. Имао је ексклузивне бутике и продавао по најлуксузнијим робним кућама. Данас, он има бутик који је мањи од ове моје дневне собе, само у Челсију. Причала сам с човеком који је за њега набављао метражну робу, причао ми: 'Купим 160.000 метара кашмира, fine алпаке... сад, купим шест до осам хиљада.' Ралф је смањо производњу, јер се елита купаца смањила. То је апсолутно глобална појава. Имам пријатеља који каже: Глобална америчка ароганција се преселила на цео свет. И стварно је тако.“

„Израђујемо по мери“

Заједно смо гледале најновије бројеве модних магазина. Мирјана показује интервју који је пре неколико година дала за један модни часопис: одушевљена је текстом, али јој се не свиђа шминка манекенки које носе

Немам ниједно парче од својих креација. Има моја ћерка, ја баш ништа

њене креације. „Погледајте те очи и тен - све изгледају ко вампири“, примећује, показујући три манекенке са претерано белим тенем и претамним круговима око очију.

Жене у Србији и данас, каже, прате светске трендове и „нема ту велике разлике кад погледаш девојке“.

„Гојазност је у Америци страхан проблем. То је нешто абнормално, та њихова генетика, то није гојазност коју ми видимо овде. Уместо да се то усклади, оне иду на пијацу у шорцу. Страшно! Али девојке... не могу да кажем да има неке велике разлике.“

Моду у Србији прати - кад је ту. „Кога могу да издовојим? Неки успевају да комерцијализују... Бошко Јаковљевић - он није ни академски образован, али видеља сам његову радњу на Тргу Маркса и Енгелса, ушла и баш сам добро загледала. И, знате шта? То је јако добро! Он је развио цео концепт, од ципела и чарапа до одела. И то је све up-to-date, веома актуелно.“

„Америчка ароганција“ је моди, каже, учинила да сви иду да се „обуку за 50 долара“.

„Генерално, не допада ми се апсолутно ни светска мода, а у Србији је буквално копирање оног што је у свету. Велика америчка имена - Хилфигер, Форд, Корс - имају колекције. Производе веш негде у Камбоџи за долар, два, три. Па за 20 или 25 долара Хилфигер продаје мајице. Мени је јасна слика: та, таква данашња мода је ружна, баш ружна. Јер су те масовне комаде од памучних тканина које су овладале кроз жерсеје - перу се лако, могу да се развуку... прихватили у целом универзуму. Скоро сто посто: 'Идем да се обучем за 50 долара!'“

Чак и Италијани прате „тренд грабежи да продају“.

„То је тренд да буде што више те

неутралне робе која ће се продавати за било шта, а с друге стране, праве неке сумануте колекције - Прада нарочито - које су контра свему што је естетски... Прада се труди да направи естетски бесмисленије од претходног. Тотално бесмислено - и употребом тканине, да од кесе направи кишни мантил, сумануте комбинације вештачког и правог крзна, штампање, бојење, додавање накардних детаља - дугмади, перушки. Мени је Прада синоним за нешто најружније што може да се купи. Видела сам ципеле од 5.000 евра... не знам, ја бих била веома постићена да у томе видим неког мога.“

По мишљењу Мирјане Марић, осим „те накардне Праде“, у савременој моди највише јој сметају ципеле са потплатом и - једно раме.

„Највише ме нервира једно раме. То је асиметрија која бежи од естетике. Једно раме ни на једној жени не може лепо да стоји.“

Обожава Долче и Габану, каже да „лепо раде, лепо стилизују све што раде“.

Хвали и Александра Меквина, који је имао „визије на нивоу бајки“, а „наследници држе тај концепт“.

„Макс Мара је одлична. Ту је све лепо. Комбинација вуне и коже. Капути са два лица. Та тканина мора да се одваја жилетом“, додаје.

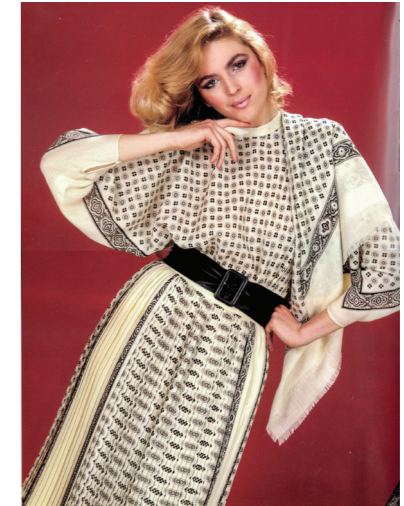
Мирјана Марић данас избегава да се бави „непријатним темама“, али ипак размишља о решењу за текстилну индустрију у Србији, по узору на Италију:

„Све чешће виђам код њих натпис 'израђујемо по мери' - то значи да другачије баш и не иде... масовно су никле мале радионице са пет, шест швача са малом производњом за сво бутике. Италија још држи до тога - Италија је синоним за добру одећу. То је требало и код нас... али мора се имати почетни капитал.“

ДИПЛОМАТИЈА ПО ТИТОВОМ РЕЦЕПТУ

У златним временима југословенске несврстане дипломатије, знао се протокол за чланове највиших страних делегација у Београду, који је у правом смислу речи био „економска дипломатија“.

Јосип Броз је државнике примао у згради СИБ-а на Новом Београду, која је у међувремену постала Палата Федерације, а данас је Палата Србија. Потом се делегација поделила по афинитетима - део иде у „Енергопројект“ због путева, брана, инфраструктуре, део у СДПР због наоружања и војне опреме, а жене, наравно - са Јованком Броз на ревију Мирјане Марић и „Југоекспорт“-а.

Фотографије из монографије „Мода и дизајн - Мирјана Марић“, ауторке Мирјане М. Миленковић. Етнографски музеј у Београду у сарадњи са MNEMOSYNE - Центром за наслеђа Косова и Метохије, Београд, 2014